

סימן לג

שיער המגיע ממדינת הודו

הסברות והטעמים של המקילין, אבל עכ"פ לפחות חלק ממה שנכתב בנושא - בא לידי, וראיתי שיש ביניהם שכתבו דברים תמוהים, עד כדי כך שיש שהביאו שיטות מסוימות בראשונים שכאלו מקילין, אך כאשר מעיינים בדברי הראשונים הללו בפנים רואים להדיח שכתבו להחמיר ולא להקל, או שהביאו סמך מראשונים המקילין, מבלי לציין שהשו"ע כבר סגר השער בזה ופסק להחמיר היפך הדעה שהזכירו. לכן אמרתי להעלות הדברים על הכתב, ובלי להזכיר שמות הכותבים, רק את עצם הענין. ואין כאן התייחסות לכל פרט ונקודה אלא לכללות הדברים, והמעייין הישר ישפוט בצדק.

ראשית, נציא דברי השו"ע שמשם מקור ההלכה לנדון דידן: בשו"ע יו"ד (סי' קלט סעי' א) מצואר דיש דין תקרובת ע"ז והיא אקורה בהנאה. ונסעי' ב' שם מצואר, דתקרובת ע"ז אין לה ציטול. לאחר מכן, נסעי' ג', כותב השו"ע: ואיזהו תקרובת... כל שכיולא צו קרב על גבי מזבח, כמו כל מיני מאכל, כגון צמר, שמנים וסלחות, מים ומלח - אם הניחו לפנייה לשם תקרובת נאסר מיד. אצל דבר שאין מקריצין ממנו צפנים, אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתצרת והוא דרך לעצדה בזה הענין, כיצד, אליל שעוזדין אותה שמקשקשים לפנייה צמקל, ושיצר מקל לפנייה - נאסר, מפני שצבירת המקל דומה לזביחה. אצל אם אין עוזדין אותה צמקל כלל וכו', ע"כ.

מבואר מדברי השו"ע, שחלוי מה מקריצים, אם מדובר בדבר "שכיולא צו קרב

בנוגע לשיער הבא ממדינת הודו (ממקום התפלות), שחוששים שנגזז לשם העבודה זרה שלהם, כבר דנו בזה גדולי הרבנים והביעו דעתם, זה בע"פ וזה בכתב, וכודאי שבנות ישראל בציותם לפסקי הרבנים ללא עוררין, זירזו את הגאולה השלימה שאנו מצפים לה בכ"י בכ"ע ובכ"ש. ומאחר שהדבר היה שנוי במחלוקת בין רבני זמנינו, אלו שוללים ואלו מכשירים, אינני בא כמכריע. אבל אמרתי לדון בחלק (אולי חלק העיקרי) מהיסודות של המכשירים למען יבחנו דבריהם, והאמת יורה דרכו בס"ד.

הרבנים שדעתם להקל בזה, מעיקרא דינא עכ"פ [שהרי רוב הרבנים שדעתם להקל, הגבילו פסקם שזה רק עד שיקנו פאה חדשה שיבורר מקור השיער שלה, או היכן שידעינן כמעט בודאות שהפאה אין בה שער מהודו, אבל אין לקנות לכתחילה פאות המכילות בהם משער הודו, או אפילו כאלו שיש בהן חשש סביר ששערותיהן מהודו, והדבר מפורסם], מתחלקים לשתי קבוצות; יש מהם שמערערים על עצם העובדא, ואומרים שהתספורת שנעשית במקום ההוא שבהודו לא נעשית לשם ע"ז כלל, וממילא הם מכחישים או מזימים את כל העדויות שהתקבלו מפה ומשם. ויש מהם שמסכימים לגופא דעובדא דהגילוח הוא לשם ע"ז וכו', ומ"מ אין לזה דין של תקרובת ע"ז שהשיער נאסר בהנאה, וכל אחד תלמודו בידו, בגלל היתר זה או אחר, וכדרכה של תורה.

והנה המקילים שמסכימים לגופא דעובדא, ועם כל זה סברי רבנן דאין בזה משום תקרובת ע"ז. בודאי לא הגיע לידי כל

ט

והראו לי ראייה לכתור משו"ת הרשב"א, שפורש לכאורה בלשונו שכתב (בח"ד סי' שעה): אבל צער ותרגול לבן ואנטרוזילי וכיוצא בהן, אין תקרובתן שלהן בנגיעה אלא בשחיטה או בתקרובת שצוברין לפנייה או שמקריבין 'לפנים' מן הקלקלין וכו' ע"כ. ומכאן דרק לפנייה אסור משום תקרובת.

ובאמת כל ההוכחה הזאת ה"ה בגלל שהוליאו כמה מילים מהקשרם, ואחר העיון צפנים הרשב"א, נראה שאין שום הוכחה מדבריו הק' דדין תקרובת הוא רק לפניים, דהשואל שם שאל, מאי שנא יין שנאסר במגע עכו"ם בע"ז משום יין נסך, ובנגיעת שאר דברים לא חששו שנגעו לתקרובת עבודה זרה, ועל זה ענה הרשב"א: מה זו שאלה, היין נאסר בשכשוך, שכן דרכן לנסך שכשוך לע"ז, ולפיכך גזרו בשלנו כל שנוגע, שמא שכשך לע"ז, וכן צתתם יינם, אבל צער ותרגול וכו' אין תקרובתן שלהן בנגיעה אלא בשחיטה או בתקרובת שצוברין לפנייה או שמקריבין לפניים מן הקלקלין ולמה נחוש בנגיעה שלהם בשלנו, עכ"ל. וא"כ לא כתב הרשב"א שלא שייך לאסור תקרובת אלא כשעושה לפניים, אלא מדבר על הדרך והרגילות, שצ"ן דרכן" משא"כ בשאר דברי מאכל "אין תקרובתן שלהן וכו' שמקריבין לפניים" וכו', דהיינו שאין הדרך להקריב בחוץ, וכמו שהצאנו לעיל ממשכת ע"ז דף נ"א ע"ב, וא"כ בצער שנגע גוי אין לחשוש שכיוון צוה כדי לעבוד ע"ז.

י

ודברי תורה עשירים במקום אחר, ה"ה בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' ק"פ, שמירי בענין הנ"ל, ומבאר את תשובתו

ויותר מפורש הדבר בתוס' שם (ד"ה אפילו), וז"ל: וטעם האיסור משום תקרובת 'חוץ' לקלקלין, דבר של נוי אסור 'מטעם תקרובת', שאינו של נוי מותר, כי אין מקריבין שם דבר של נוי. ודלא כפירוש הקונטרס שפירש דחוץ לקלקלין אין שם תקרובת וכו', ע"ש. ומפורש יוצא מדברי התוס' דגם מחוץ לקלקלין אסור מדין תקרובת ע"ז.

ז

ובודאי לא שייך לומר דמחיצת הקלקלין אינו מחיצה ממש, בכל פרטי הדינים של מחיצה לגבי רשויות וכו' [אולי זזים ע"י רוח מצויה או כלל אחר בהלכות מחיצה אין צוה] ולכן יש לאסור משום תקרובת מחוץ לאותה מחיצה, אך במחיצה גמורה לא יאסר מנד תקרובת, דלגבי תקרובת ע"ז לא מתאים הכללים הללו, והעיקר הוא שנעשה שלא צפני הע"ז, ופשוט.

ח

ואל תאמר דחוץ לקלקלין לאסור משום תקרובת לפירוש התוס', הוא רק בדברים הקרבים ע"ג המזבח, אבל שיער לא קרב ע"ג המזבח, הנה חוץ מזה שמחדשין כאן דבר חדש וכלל חדש, דהיינו שיש דין תקרובת שלא צפני הע"ז, אבל הדין הזה נאמר רק בדברים הקרבים ע"ג המזבח.

איך שיהי', מוכח מכאן שיש מושג של תקרובת שלא צפניה, והוי כבר בגדר 'מודה מקנת' שעליו להביא ראייה... יתר על כן, הרי כל הסוגיא שם מיירי מכסף וזהב דנקרא "נוי" שם, ועל זה כתב התוס' הנ"ל דמחוץ לקלקלין אסור משום תקרובת, ודי צוה.

הראשונים והפסוקים הלשון לפנייה, משום שכך היא הרגילות, ואולי גם מפני דאז אין צריך לומר מפורש שעושה זאת לשם עבודה זרה, כתיבון ה' שנתוס' הנ"ל, אך עכ"פ אין שיהיה, כבר הוכחנו בעה"י ששייך דין תקרובת עבודה זרה גם שלא בפניה.

פרק ה

גוים העובדים עבודה זרה בזמן הזה

א

בשו"ע יו"ד (סי' קכג, א) איתא: סתם יינם של עממים עובדי כוכבים - אסור בהנאה, והוא הדין למגעם ציין שלנו. וכתב הרמ"א על זה: משום גזירת יין שנתנסך לאלילים. ובזמן הזה שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים דמגע עובד כוכבים ציין שלנו אינו אסור בהנאה רק בשחיה, וכן סתם יין שלהם אינו אסור ליהנות ממנו, ולכן מותר לגבות בחובו מן עובד כוכבים סתם יינם, מפני דהוי כמליל מידם. והוא הדין בשאר הפסד, כגון אם עבר וקנה או מכר, אבל לכתחילה אסור לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו. ויש מקילין גם כזה, וטוב להחמיר, ע"כ.

מבחי דברי הרמ"א הללו, היו שכתבו שניתן להתיר בשופי, גם את הפיאה הנכרית שבאה ממדינת הודו, שהרי הרמ"א כתב כאן שבזמן הזה אינו שכיח שהאומות מנסכים לע"י, וממילא מותר גם להשתמש בשער שמגיע מהודו, שנתלה שאין כוונתם לשם עבודה זרה. ויש אף כאלו שהכריזו שזה רמ"א 'מפורש', ותמהו משום כך על הרבנים האוסרים.

והנה, אחרי העיון היטב במקור הדברים וזירור פרשתא דא, נראה דדברי

הנוכרת לעיל, וכותב בתוך דבריו: שכן דרכן לשחוט ולשבר אף בשלהן אלא בפניה או להכניס לפנים בתקרובת בשעה שהכניסוה לפנים מן הקלקלין אלא צמין שסתם מחשבתו בשעת שחיטה לע"י, אבל בשבירת שאר דברים אפילו במקום שלהם מותר, וולמי בשחיטה, שכן עבודה שלהם, ע"כ.

הרי ברור דהרשב"א מיירי שלא נחשוש על כל שחיטה או נגיעה שלהן שנעשית לשם ע"י, כי בכל מקום צריך לדון לגופו מה היתה סתם כוונתו של הגוי, ועל זה כותב הרשב"א שאין צריך לחשוש שמה כוונת הגוי היתה לשם עבודה זרה, ורק כשזה צפנים - דרכן בסתמא בשביל ע"י. אבל הרשב"א לא כותב שאין דין תקרובת אלא בפניה, ואם אמר יאמר השוחט להדיה ששוחט לשם ע"י - זכה"ג גם הרשב"א מודה שיאסר משום תקרובת.

ואם צריך עוד להציא הוכחה לזה, נחזי אנן דדברי הרשב"א בעצמו בחידושו למס' ע"י (שם), שכתב שעיסה שנילושה לשם ע"י נאסרה אף שנילושה שלא בפני העבודה זרה, והיות שלא ראינו מי מהראשונים שיאמר מפורש להיפך, וכן בשו"ע לא מפורש להיפך, למה לנו לאפשי מחלוקת.

יא

עכ"פ מכל הנ"ל מובן, דלא רק שאין שום רחיה שיש כזה כלל שתקרובת ע"י שייכת רק בפני העבודה זרה, אלא אדרבה, הוכחנו בס"ד שאין הלכה כזאת, והיכא שהדרך לעבוד שלא בפניה - הוי לזה דין תקרובת אפילו בחוץ. ומה שכתבו בש"ס וצו"ע צדק כלל הלשון 'לפניה', הרי הוא כמו שכתבו התוס' בחולין (דף מ. א ד"ה לפני) והא דנקט הכא לפני עבודת כוכבים - אורחא דמלתא נקט. אי נמי, כיון דלפני ע"י הוא, מסתמא לשם עכו"ם מתכוין, אע"פ שלא פירש וכו' ע"כ. ואף אנו נאמר כן בנדון דידן, שנקטו

הרמ"א אינם יסוד להתיר את השיער ההודי כלל.

ב

בדרכי משה הארוך (סק"ב) כתב בשם הבית יוסף (ולפניו צ"י ליחא), וז"ל: ואני תמה על דברי הרש"ס בשם רש"י, דהא חזינן הני גוים דמנסכי יין וכו', וי"ל מכל מקום לא מקרי ההיא נסך, כיון דלא שפכי ליה קמיה ע"ז כדרך ניסוך פנים וכו'. ומיהו הני יוונים, דחזינן לכו דלא שתי חמרא עד דאתי גלח וזרק עליו מים טמאים עם היין, היה נראה שזריקת המים שזורקים הווי ניסוך, והווי ניסוך מים שנתנסכו לע"ז מעורצין ביין וכו', ע"כ. וכן מובא הדברים הנ"ל בט"ז שם (ס"ק ח).

דאין רגילין לנסך וכו', ע"ש.

ובאמת גם לפני העיון במקור הדברים, על ידי לימוד ענף דברי הרמ"א בהגהת השו"ע, ג"כ ניתן להצין שאין כוונתו לומר, שזומנינו לא קיים המושג של עובדי כוכבים המנסכין לעבודה זרה, שהרי הרמ"א מדייק בדבריו וכותב: ובזמן הזה 'שאינו שכיח' שהאומות מנסכים וכו', ומשמע להדיה שיש עכ"פ מיעוט גוים שכן עובדים ע"ז, וליינם יהיה באמת את כל דיני יין נסך, אלא שאותם עובדי כוכבים לא שכיחי, לכן בסתמא לא חוששים להם, וא"כ במקום גזירת השערות, שהוא צמודהר מקום של עבודה זרה על כל פרטיה - אין זה בכלל דברי הרמ"א.

ד

העולה מדברינו בקילור: דהרמ"א מיירי בסתמא, וזוה יש לך היתר מפני שאינו שכיח בזמן הזה שגוי יהיה עובד עבודה זרה, אך נידון דידן הוא בגוים שבדאי עובדים עבודה זרה. והרמ"א כאן לא כתב הלכה כזו, שגוי שעובד עבודה זרה צומננו לא חשיבא ע"ז.

וכך הן גם דברי הראש"ד ז"ל בתמים דעים (ס"ח ח"י): ואין עכשיו יין נסך גמור, חוץ מאותו ששותין הכומרים בצית ע"ז שלהם וכו', ע"ש. הרי שקיימת מציאות של יין נסך אף בזמנינו. ולהלן יתבאר צעה"י, שכל הפוסקים סוברים כן, וצפרטו זה לא הארכנו כעת, ורצינו כאן רק להוכיח שהאוסרים לא שכחו ולא נעלם מהם הרמ"א הנ"ל, וענף דברי הרמ"א ושיטות הפוסקים בזה, יבואר צעה"י בהרחבה להלן פרק ז'.

ה

כאשר נדייק בלשון הרמ"א, נמצא סיבה נוספת שא"א ללמוד היתר לפיאות

מובח מכאן, דהרמ"א גופא, מלטט מהצ"י (ואינו חולק עליו, ומדשמקי וכו'), דכאשר גוים מנסכין במפורש לשם ע"ז - הווי יין נסך גם בזמן הזה.

לפי"ז נדון דידן, שידוע ומפורסם שמדינת הודו בכלל והמקומות שעליהם התעוררה שאלת הפיאות צפרט, הרי הם מקומות המיוחדים לעבוד צהם ע"ז עם כל הסממנים שלה, לכן - אם נאמר שהגילוח הוא גם כן לשם עבודה זרה, אין מהרמ"א כל אסתמחא להתיר את השיער ההוא (והרי אנו דנין כעת לפי האומרים והמתירים שאינם מתווכחים על גופן של העובדות, ומסכימים לגופא דעובדא, דמתגלחים שם לשם עבודה זרה, רק שבאו להתיר מחמת שהם סוברים שאין צוה דין של תקרובת ע"ז).

ג

הדברים מפורשים יותר בשער המלך (הלכות מאכלות אסורות יא, ג) שכתב: ויין נסך בזמן הזה נמי, אי אתרמי דניסך לעבודה זרה - פשיטא ודאי דאסור דבר תורה, אלא

הראשונים הללו רק במקום הפסד, והשאלה לגבי הפיאות הנכריות נשאלה גם (ובעיקר) לגבי היתר דלכתחילה, האם מותר לקנות פאה חדשה שמקורה מהודו, ע"ש.

ז

והנה, צר מכל דין, יש להוסיף ולנרף טעם נוסף, מדוע לא ניתן להסתמך על היתר זה, והוא על פי מה שכתב בשער המלך על הרמז"ם (מאכלות אסורות יא, ג) בנוגע לדברי הטור והרמ"א צסי"ז, שמתירין נגיעת נכרי צתם יינם, על פי שיטת הגאונים והראשונים דזמן הזה אין צקיאס צטיב עכו"ם ומשמשיה וכו' (ודברי הראשונים הללו יבואר צעה"י להלן צפרקים ז-י).

וד"ל השעה"מ: ולכן העיקר כאן לומר, דמה שכתב הרב ז"ל - דוקא לענין ניסוך הוא דמהני האי טעמא, אבל לענין צנומיהו, כיון דהוי טעמא דילמא אחי למיסרך צע"ז, אפילו צומן הזה אסור. והכי דייק לשון הטור ז"ל, שכתב צסי"ז הנזכר, וז"ל: אבל רשצ"ם ז"ל כתב צסס הגאונים, דצומן הזה אין אסור הנאה, דגוים צומן הזה אין רגילים לנסך לע"ז, והוי לענין ניסוך כאילו אינן יודעים צטיב ע"ז כו' יע"ש, הרי שדקדק וכתב דדוקא לענין ניסוך הוא דאמרינן דלא מנסכי לע"ז, אבל עצודה זרה צומן הזה - פשיטא דאסורה מן התורה, שהרי הא דקי"ל דצעצודה זרה יהרג ואל יעבור - אפילו צומן הזה איתא וכו', עכ"ל. וע"ש דזה דלא כשו"ת מהריט"ץ (סי' יא) וצדברי השער המלך ז"ב, דאם צוונתו לומר דכל הקולא הזו נאמרה רק לגבי ניסוך, זה נסתר לכאורה מכמה דוכתי, עי' שו"ע סוף סי' קמ"ח וצראשונים ריש מס' ע"ז, וע"ע צפר"ת, פר"ת, שמ"ח ושועה"ר יו"ד ריש סי' צ', ע"ש. ואולי י"ל צדצרו צאופן אחר, ודוק, ועי' מה שכתבתי צמוסגר סוף פרק ט].

ההודיות מדצרי, שלאחר שכותב את היתר צצומן הזה אין שכיח שאומות העולם מנסכין לשם ע"ז, הוא כותב: ולכן מותר לגבות צחוצו מן עוצד כוכצים סתם יינם, מפני דהוי כמזיל מידם, והוא הדין צשאר הפסד, ע"כ. הרי שאינו סומך על היתר זה רק צמקום הפסד.

ובן פסק להדיה צש"ך (יו"ד סי' קכ"ד ס"ק ע"א): דשלא צמקום הפסד קי"ל דאף צומן הזה עוצדי עצודת כוכצים הן, ומסיק סס: וכן קצלתי מהגאון אמ"ו ז"ל, שאין להקל מטעם עוצדי כוכצים צומן הזה לאו עוצדי עצודת כוכצים הן אלא צמקום הפסד, ואמר שקך ראה ג"כ מכמה גדולי הוראה, ע"כ. וכן צסי' קל"ד (סקט"ו) פסק הש"ך כן כדבר פשוט, ע"ש.

לכן אפילו אם נאמר שלפי הרמ"א יש סמך להתיר השיער מהודו, הרי זה רק צמקום הפסד, דהיינו שאם כבר קנו אין לורך לורוק הפיאה, אבל עיקר הדיון הוא הרי על עצם הדבר, האם מותר לקנות פאה שהשער שלה מגיע מהודו, ואין שום הפסד צדבר אם יקנו פיאות ששערותיהן צאות ממקום אחר הידוע שאין צו חשש עצודה זרה, וא"כ אין לנו אפשרות להקל מכח דברי הרמ"א הללו.

ו

במצא מכל הנאמר לעיל, דאלו שרנו להתיר את הפיאות ההודיות מכח דברי הרמ"א (יו"ד קכ"ג, א), שכתב צסס יש אומרים, צצומן הזה יש להתיר סתם יינם של נכרים צהנאה, לפי שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעצודת כוכצים, דצריהם אינם מיוסדים כלל, ודחינו זאת מתרי טעמי: א. שהרמ"א דיבר על סתם גויים ולא על אלו שמנסכים להדיה לשם עצודה זרה, כמצואר צתמים דעים להראצ"ד, צדרכי משה, צט"ז וצשאר אחרונים. ב. שהרמ"א סמך על שיטות

פרק ו

ואי משום הא, אין לנו שום היתר צדון דידן,
אדרבה, אולי מכאן יש הוכחה לחומרא,
וכמו שיצאר לפנינו.

נכרים שבחו"ל לאו עובדי עכו"ם הן

א

ב

במסכת חולין (י"ג, ז) איתא: א"ר יוחנן,
נכרים שבחו"ל לאו עובדי
עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן צדיהן.
ועל דרך זו מלאנו גם במס' ע"ז (דף ז, ז
ודף י"א, ז): אמר שמואל, בגולה אינו אסור
אלא יום אידם בלבד (והיינו לגבי הא דתנן שם
צמחני ריש המסכתא), ופרש"י שם (ז, ז ד"ה
גולה): אין העובדי כוכבים אדוקין כל כך
בעבודת כוכבים, כדאמרין עובדי כוכבים
שבחו"ל לא עובדי עבודת כוכבים ניהו, ע"כ.
והיינו כהא דר' יוחנן בחולין הנ"ל.

ובן נפק להלכה בשו"ע (יו"ד קמ"ח, ד),
וע"ש צט"ז (ס"ק ד) דמצאר הטעם:
לפי שהעובדי כוכבים שבחו"ל לאו עובדי
עבודת כוכבים הם אלא מנהג אבותיהם
צדיהם. וכ"פ הרמ"א ציו"ד הל' יין נסך
(קכ"ח, א): עובדי כוכבים שבחו"ל אע"פ שאינם
עובדי עבודת כוכבים, מכל מקום וכו'.

ומדברי חז"ל ופסק הלכה הנ"ל, הוכיחו
כמה מהמקילים, דאין לאסור שיער
המגיע מהודו, דהרי נקוט האי כללא צידך
"נכרים שבחו"ל לאו עובדי עכו"ם הן".

והנה המקילים הבינו את דברי חז"ל
והפוסקים הנ"ל, דנכרים שבחו"ל -
גם כאשר הם כן עובדים עבודה זרה, אינו
נחשב כעבודה זרה, ולכן גם השיער מהודו -
אף אם נאמר שמעשה גזיזת השערות במקום
ההוא, נעשה באופן של עבודת אלילים, בכל
זאת יש להתירו, כיון שאין על זה דין עבודה
זרה.

ראשית נליע את מהלך הגמ' צסוגיא דחולין
שם (י"ג, ז) הגמ' מקשה על דברי
המשנה שכתוב בה: שחיטת עובד כוכבים
נבילה - נבילה אין - אסור הנאה לא, וניחוש
שמה מין הוא. כלומר, מכיון שסתם מין
שחיטתו לעבודת כוכבים, היה עלינו לאסור את
שחיטת הגוי גם בהנאה, שמה הוא מין, ושחט
לשם עבודה זרה. ומתרלת הגמ': אין רוב
עובדי כוכבים מינים (הלכך הו להו מינין
מיעוטא, ולמיעוטא לא חיישינן. רש"י), ועל זה
מציאה הגמ' כסייעתא לתירוץ ההוא, את דברי
ר' יוחנן שאמר שנכרים שבחו"ל לאו עובדי
עכו"ם הם. הרי להדיא שכוונת הגמ', שמכיון
שאינם אדוקין כל כך בעבודה זרה, לא אמרינן
שכל מחשבותם לע"ז, ולכן לא חיישינן שמה
השחיטה ששחט הגוי צסתמא היתה לשם ע"ז,
אלא צודאי כאשר רואים להדיא שעובדים
עבודה זרה, פשיטא דנחשב כעבודה זרה לכל
הדינים.

ואף שהלשון "מנהג אבותיהם צדיהם"
משמע לכאורה שאין מעשיהם נחשבים
כלל לעבודה זרה, מכיון שעושים זאת רק דרך
מנהג, שכך למדו מאבותיהם, ולא דרך עבודת
לע"ז (ואולי זה מה שהטעה להמקילים שהעתיקו
סוגיא זו כהוכחה לדצריהם), אמנם הפירוש
האמיתי ה"ה כמו שכתבנו צס"ד, דהרי אם
נאמר שהפירוש צדברי ר' יוחנן הוא, שגם
כאשר הם כן עובדים עבודה זרה אין זה נחשב
לע"ז, אף מציאה זאת הגמ' כהמשך להא
דנאמר שם "אין רוב עכו"ם מינין", הרי
לכאורה הם צ' דצרים סותרים, דלר' יוחנן לא
עבדי עבודה זרה כלל, ולעיל כתב רק, שרובם
אינם מינים ואין כל מחשבותן לע"ז, ולא

שאינם עוזדים ע"ז כלל. וע"כ שהפירוש בדברי ר' יוחנן הוא כמו שכתבנו, דמנהג אבותיהן צדיקה, הכוונה שהם עוזדים לע"ז משום שכך נהגו אבותיהם, והם צעלם אינם אדוקין בה כ"כ, ואין כל מחשבותם עליה, אבל כאשר עוזדין אותה - הרי זו ע"ז גמורה.

ג

וגם יש להוכיח מכאן דרך רוב גויים אינם מינים, דהיינו אדוקים, אבל המיעוט אדוקין לע"ז הן, וכמ"ש רש"י שם (ד"ה אין רוב), ובדאי שר' יוחנן לא חולק על זה כי הגמ' מרפס יחד, וא"כ צמקומות כמו הודו וכדו, ה"ה מהמיעוט שצעולם שהן כן מינים האדוקין בע"ז, וד"ל.

ד

והדבר מוכח מהך דמס' ע"ז הנו' לעיל, דאמר שמואל בגולה אין אסור אלא ציום אידם, וכ"פ בשו"ע שם: אינו אסור אלא יום חגם בלבד. ואם נאמר שהפירוש במנהג אבותיהן צדיקה הוא, שגם כאשר עוזרים ע"ז אין לזה דין עבודה זרה - למה ציום אידם כן אסור, הרי לפי דברי ר' יוחנן בחולין שם אין לזה בכלל דין ע"ז, והיה עלינו להתיר אפילו ציום אידם. על דרך המצואר בגמ' ובהלכה שם (שו"ע סי' קמ"ח סעיף ח): אין יום החג אסור אלא לעוזדים בו בלבד, אבל העוזדי כוכבים ששמחים בו ואוכלים ושותים ומשמרים אותם או מפני 'מנהג' או... הרי אלו מותרים לשאת ולתת עמהם, ע"כ. ואם נאמר כהצנת המקילין, דעוזדי עכו"ם שצחו"ל רק מנהג אבותיהן צדיקה, ואין זה נקרא ע"ז, למה ציום חגם אסור. מכאן הוכחה ברורה, דכאשר הם עוזדין ע"ז באמונתם הטפלה, הרי זה ככל דיני עבודה זרה ולא רק צמור מנהג, אלא שהם לא אדוקין בע"ז עד כדי כך, שנאמר עליהם שכל מחשבתם לע"ז.

ובס"ד זכינו לראות צוה דברים ברורים ברש"י צמס' ע"ז שם (ו, ב ד"ה בגולה), על הא דאמר שמואל בגולה אין אסור אלא יום אידם, וז"ל: אין העוזדי כוכבים אדוקין כל כך בעבודה כוכבים, כדאמרינן עוזדי כוכבים שצחו"ל לאו עוזדי עבודה כוכבים נינהו, עכ"ל. הרי ברור שהכוונה בדברי ר' יוחנן, שכאשר עוזדין הוי ע"ז, אלא שאינם אדוקין בה, וד"ל [ועי' ג"כ צמס' ריש מס' ע"ז ב' ע"א ד"ה אסור: 'ואין לומר דהיינו טעמא וכו', דהא אמר שמואל וכו', משמע הא יום אידם מיהא אסור", ודו"ק, ועי' ג"כ צרא"ש שם דמקשר דברי ר' יוחנן עם אדוקין, ודו"ק].

והלברוש מדייק צוה ומדגיש בדבריו הפירוש כנ"ל כדי שלא נטעה, והוא צסי' קמ"ח סעיף ד, וז"ל: אבל בשאר ארצות - אינו אסור אלא יום חגם בלבד, שגויס שצחו"ל אין עוזדים ע"ז הם שאין אדוקים בה כל כך וכו', ע"כ. הרי דמוסיף בפירוש דברי ר' יוחנן שלא אדוקים כל כך. וכן מפורש בפרי תואר (יו"ד סי' ב ס"ק ב): כדמסקינן שם בחולין, דגויס האידנא מנהג אבותיהם צדיקה, ומן הסתם לא אדיקי טובא למימר סתם מחשבתו לע"ז כו', ע"ש. וכן מפורש בשו"ע הרב (הל' שחיטה סי' ב' ס"ק א) ועוד יצואר להלן צעה"י.

ה

מכל הלין פשוט ב' דברים ברורים:

א. דגם ר' יוחנן שאמר דנכרים שצחו"ל לאו עוזדי עכו"ם הן ומנהג אבותיהן צדיקה, אין הכוונה שגם כאשר עוזדין עבודה זרה לא הוי כע"ז, אלא כוונת הגמ' היא שאינם אדוקין בה כ"כ לומר שכל פעולותיהם הוי לשם ע"ז, אבל כאשר הן עוזדין ע"ז - הוי עבודה זרה לכל דיניה (ועי' ש"ך סי' קמ"ח ס"ק ד, ודוק).

ב. שכל דברי הגמ' אמורים לגבי רוב הנכרים,
אבל יש מיעוטא שכן אדוקים לעבודה זרה,
כמו שכתב רש"י.

ולפי"ז, השיער הצא מהודו - אם נאמר
שאופן גזיזת השערות שם הוא
פעולה של תקרובת לע"ז, הרי זה חוסר
השערות גם לפי רבי יוחנן, כי צפועל עובדים
הם, וצפרט שהם מהמיעוטא שכן אדוקין.

פרק ז

נכרים בזמן הזה, דינם לגבי ע"ז

א

יש מהמקילין שצנו יסודם להתיר השיער
המגיע מהודו, על דברי הגאונים
והראשונים צמס' עבודה זרה, שהגויים בזמן
הזה אינם בקיאים בטיב ע"ז ומשמשיה" (כן
מובא מרש"י, רש"ם, ריב"ן וכו', עי' חוס' מס'
ע"ז דף נו, ב ד"ה לאפוקי, רא"ש שם סי' ו, רש"ב
שם נו, א ד"ה ונמלא וצתוה"ב בית חמישי שער
ראשון, ריב"ב ד"ה הא קמ"ל ורבינו ניסים שם).
וכמוצא להלכה בלשון זה בטור (יו"ד סי' קכ"ג)
ושו"ע (יו"ד סי' קמ"ח, יב): אבל בזמן הזה
אינם בקיאים בטיב אלילים, לפיכך מותר לשאת
ולתת עמהם ציוס חגס וכו'.

וכבראדה שהמקילים הנ"ל הבינו, שגם כאשר
הגויים הללו עובדים ע"ז ממש -
אינם בקיאים בטיב הע"ז, ולא יודעים כיצד
לעבודה, ולכן אין עבודתם נחשבת לע"ז. ואף
שכן משמעות הדברים, עכ"פ ללומד הלכתא
דא בהשקפה ראשונה ומקופיאה, ברם אחרי
העיון בזה ובמקור הדברים, יתבאר ויתבהר
שאין זו כוונתם כלל, וכמ"ש צעה"י.

ב

ראשית כל נזרר מה שכתוב בשו"ע שהיא
הלכה, שצרור שאין כוונת המחצר
לומר שגם כאשר הם עובדים לע"ז אין לזה
דין ע"ז. דהרי מקור השו"ע הוא מהטור שם
ומהראשונים ריש מס' ע"ז, וצטור שם כתוב
בזה"ל: והאידנא כתב הרשב"ם צמס' רש"י
שהכל מותר, דלא עובדי אליל הם ולא אזלי
ומודי וכו', ע"ש. והכוונה פשוטה, שגם ציוס
אידם אין לאסור המשא ומתן עמם, כי הם
לא מודים להאליל, ולא עובדים ע"ז אפילו
באותו יום. וזהו על דרך שכתבו החוס' ריש
ע"ז (ד"ה אסור): לכך נראה דטעם ההיתר
משום דעכו"ם שצינינו קים לך צגווייהו דלא
פלחו לע"ז, וכדמציאים שם מע"ז ס"ה, א,
ע"ש. וכן מפורש צרא"ש שם (סי' א), שכן
כתב הרשב"ם צמס' רש"י, ומוסיף שם: דגויים
שצחו"ל לא אדיקי כלל, אפילו ציוס אידם,
וכ"ה מפורש צרשב"א שם (ד"ה כתב צעל
החרומות): קים לך צגווייהו דבזמן הזה לא
אדיקי כולי האי ולא אזלי ומודו, ועי' גם רבינו
ניסים צריש פירקין (ד"ה דינרא קסרינאה)
ובתרומת הדשן (סי' קנ"ה). מכל הלין מוכח
דהכוונה צפשוטת שלא פלחי לע"ז, אבל גויים
שכן עובדים לע"ז - נחשב עבודה זרה (ומה
שהשו"ע משתמש בלשון: אינם בקיאים בטיב אלילים
- יבואר להלן צעה"י). ולכן אין סתירה צין לשון
השו"ע ללשון הטור ושאר הנ"ל, כי היינו
הך, דאם נאמר שהכוונה בשו"ע דאף שפלחי
לע"ז, היות שלא בקיאים בטיב הע"ז, אין זה
נחשב לעבודה זרה, הרי זה דלא ככל
הראשונים הנ"ל, וד"ל.

ובאמת מבואר הדבר היטב בצית יוסף על
הטור סוף סי' קמ"ח (ד"ה והאידנא),
וה"ל: כתב הרמב"ן צמס' רש"י שהכל מותר,
כלומר, כל מה שמזכר צסי' זה לאסור

ד

ובאופן אחר קנת יש להוכיח דבר זה, דהרי
 דין זה דנכרים בזמן הזה לא בקיאים
 וכו', מוזכר בראשונים בע"ז (דף ז' ודף י"ז),
 והכל מבוסס על דברי תשובת הגאונים, רש"י,
 רש"ם וריב"ן (וכן הטור מביא בן צסי קב"ג
 וסי' קכ"ח), ופעמים נקטו הלשון "ללא בקיאי"
 וכו' ופעמים נקטו "ללא פלחי לעבודה זרה",
 עי' רש"א ורא"ש ושא"ר בסוגיות הנ"ל, הרי
 דאין סתירה בין הדברים והיינו הך, דהיות
 שלא פלחי לע"ז, נקראים לא בקיאים צטיב
 ע"ז ומשמשיה, אבל אלו העובדים עבודה זרה
 - אף בזמן הזה הוי להו כל דיני ע"ז.
 ואדרבה, מהרש"א והרא"ש הנ"ל וכן משא"ר
 מפורש כאן לאיסור, כי כל היתרם ה"ה רק
 משום דנכרים בזמן הזה לא פלחי, ומזה מוכח
 דהיכא דפלחי בן הוי ע"ז, ודוק.

ה

והנה, כל היסוד של המקילים, היה מלשון
 הראשונים והפוסקים שכתבו: אינם
 בקיאים צטיב עבודה זרה. והבינו שיש צלחת
 העבודה אלילים ידיעה ומומחיות מיוחדת,
 שהנכרים של זמנינו אינם יודעים הסוד
 שדבר, וע"כ הבינו שגם צהודו שעובדים ע"ז
 ואדוקין לע"ז כידוע, מ"מ היות שאינם
 בקיאים כ"ל לעבוד את העבודה זרה אין לזה
 דין תקרובת ע"ז.

וזה אינו נכון כלל, ואין שום סודות צאופן
 עבודת האלילים, וכל שכוונתם לע"ז וכפי
 שעובדים ע"ז במקומותיהם הרי זו ע"ז ממש,
 והלשון אינם בקיאים צטיב וכו', ה"ה מלשון
 הש"ס בע"ז (נו, א): גדולים עושים יין נסך,
 קטנים אין עושים יין נסך. אלו הן גדולים
 ואלו הן קטנים? גדולים יודעים צטיב עבודה

האידנה מותר. וטעמא, משום דלאו עובדי
 אליל הם, כלומר, דאינם יודעים צטיב אליל,
 ע"כ. וכדאמרינן בפ"ק דחולין (יג, ז), עכו"ם
 שצחו"ל לאו עובדי אליל הם אלא מנהג
 אבותיהם צידיהם ולא אזלי ומודו, ע"כ דברי
 ה"ה הרי דה"ה מנרף ומחזר צין הא דלא
 בקיאי צטיב אלילים, לדברי ר' יוחנן דעכו"ם
 שצחו"ל לאו עובדי ע"ז הן, וכבר הוכחנו
 בס"ד (לעיל פרק ו), דהכוונה רק לאלו שלא
 עובדים, אבל העובדים ע"ז שפיר מקרי ע"ז
 לכל דיניה, ע"ש.

ג

אח"כ ראיתי שהדבר מפורש בלבוש שם (סוף
 סי' קמ"ח), וז"ל: בזמניהם שהיו הגויים
 אדוקים בע"ז והיו יודעים צטיב ע"ז לעבודה,
 אבל גוים שצוה"ז לא עובדי ע"ז הם ואינם
 יודעים צטיב ע"ז וכו', ע"ש. והיינו כנ"ל,
 שלא פלחי.

וביותר מוצא דבר צטור (סי' קכ"ג),
 שכתב: דנכרים בזמן הזה אין רגילין
 לנסך לעבודה זרה והווי לענין ניסוך כאילו
 אינם יודעים צטיב עבודה זרה ומשמשיה,
 ע"כ. הרי דהקדים תנאי קודם למעשה, שכל
 היתר הוא רק בגלל שאין רגילין לנסך לע"ז,
 אבל הרגילים - לא שייך בהם היתר זה כלל.
 וכן מפורש ברא"ש (פ"ד דע"ז) וכו"ה צחוק'
 (ע"ז דף י"ז, ז ד"ה לאפוקי) צשם רש"ם,
 ריב"ן ורש"י, ע"ש. ולכן צמדינת הודו, שכן
 רגילים שם לעבוד ע"ז - אין להגדירם בגדר
 של "אין רגילין", וד"ל. ולכן גם הרמ"א צסי'
 קכ"ג (סעי' א) מביא רק הלשון שאינו שכיח
 וכו', ולא כותב שאינם בקיאים צטיב וכו', אף
 שזה ממש דברי הטור שם צשם הראשונים
 הנ"ל, כי זה כל היסוד, שצפועל אינם רגילים
 ולא פלחי לע"ז.

וכן מפורש בפרי חואר (סי' ז ס"ק ז):
ומסתברא, דאי חמינא לגוי דאדיק טובא
- כמה דחמי להו האידנא דאדיקי טובא
וחמידי טובא למעבד כל מה דעבדי לשם ע"ז
- ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין הכי נמי
דחיישינן לאסור בהנאה נמי שמא זכחו
לאלהיהן. ע"כ.

פרק ח

שיטת הב"ח והש"ך בנכרי בזמן הזה שמנסך
יין לע"ז

א

אך לא עקא, דאף שהוכחנו בס"ד לעיל
(פרקים ה-ו-ז), שדברי הראשונים
והפוסקים דס"ל דנכרים שצחו"ל ושזומן הזה
לא בקיאים צטיב ע"ז, אמורים רק צתם
נכרים, ורק כאשר לא ידוע לנו כוונתם, אבל
כאשר צפועל עובדים לשם עבודה זרה הרי
היא ע"ז בכל דיניה, מ"מ עומדים לנגד עינינו
דברי הב"ח (ריש סי' קכ"ג), שכתב על מה
שפסק הטור שם דנכרים צומן הזה אין רגילים
לנסך לעכו"ם וכו' לכן נאסר מגע יין רק
בשתייה ולא בהנאה, וז"ל: וצפרי הדפוס
הראשונים צ"י כתוב, וז"ל: ואני תמה, דהא
חזינן הני נכרים דמנסכין יין ולחם אונים הוא
להם והיא ענמה של עכו"ם... ולפעד"נ דאין
צורך לחלק בכך, אלא אפילו את"ל דמנסכין
ושפכין ליה קומי עכו"ם צדרך ניסוך פנים,
מ"מ כיון דקי"ל דנכרים שצחו"ל לאו עובדי
עכו"ם נינהו אלא מנהג אבותיהם צדיהם,
א"כ ממה שמנסכין יין לעכו"ם אין קרוי ניסוך
כלל כיון דקרינן צהו שאינן יודעין צטיב
עכו"ם ומשמשיה וכו', ע"כ. הרי דסובר הב"ח
דגם כשמנסכין אין זה נחשב ניסוך לע"ז, כי
מנסכין רק מן השפה ולחוץ, ואינם מתכוונים
באמת לניסוך, ורק מנהג אבותיהן צדיהן,
ומבאר שזהו דין דר' יוחנן הג"ל, דעכו"ם
שצחו"ל לאו עובדי עכו"ם הן וכו', וצפוט

כוכבים ומשמשיה, קטנים אינם יודעים צטיב
עבודת כוכבים ומשמשיה. והראשונים (רש"א
צמוה"צ צ"ה ש"א ומאירי ע"ז נו, א ד"ה חינוק)
פירשו צזה צסם התוספתא (פ"ג ה"ד), וכן
נפסק צטור ריש סי' קכ"ד, צהגדרת יודע
צטיב עכו"ם ומשמשיה: צגדול שידע צטיב
עכו"ם ומשמשיה, דהיינו כל שזכר ומזכיר
צפיו עכו"ם ומשמשיה, אבל קטן שלא הגיע
לכלל זה, אינו אסור אלא בשתייה ולא בהנאה,
ע"כ. וכן פירש ופסק צשו"ע (שם ס"א) וכ"ה
גם צכסף משנה (מאכלות אסורות יא, ה) ע"ש,
ועי' פרישה וט"ז (ס"ק א). הרי לנו הסוד
הגדול והכמוס צאופן עבודת האלילים של מי
שנחשב שידע צטיב עכו"ם ומשמשיה, דהיינו
רק הזכרת ענין ע"ז צפיו. וצודאי א"א לומר
דזה לא ידעי ולא בקיאי הנכרים צומן הזה,
אלא ע"כ שהכוונה היא שהנכרים צומנינו לא
פלחי לע"ז ולא אדוקים צע"ז, וע"כ לא אמרי
דכל מעשיהם לשם ע"ז צתם מגע יין וכדו'.

ומצתה, צמקומות שכן בקיאים להגיד שם
ע"ז, וצקיאים בכל מיני עבודותיהם
ר"ל, וצאים צמיוחד למקומות של עובדי ע"ז,
וגם חלק מהם אדוקים, כפי שידוע שאינם
מסתפרים צמקום אחר אלא רק שם, צכוונה
מיוחדת לכבוד הע"ז שלהם, האם לזה ניתן
לומר שלא בקיאים צטיב עכו"ם ומשמשיה!
ולכן דעת לנצון נקל, שהציטוט שנכרים צומן
הזה לא בקיאין צטיב עבודה זרה, אין לו
שייכות לנדו"ד כלל.

ו

ואחרי כל הנ"ל מצאתי צזה דברים צרורים
ומפורשים צמאירי (ע"ז נו, א ד"ה רוב
גאונים), וז"ל: "רוב גאונים הסכימו
צתשובותיהם וצחצוריהם, שכל העממין צומן
הזה אינם יודעים צטיב ע"ז ואין מגען אסור
אלא בשתייה... ולדעתי, כל אותם הקצוות
שעבודת האלילים נשארה לשם, הרי הם צחומר
הראשונים". עכ"ל הצרור.

כן הוא לכל סוגי הע"ז, וכן מצונו להש"ך שם (ס"ק ז) שמעתיקו ואינו חולק עליו, משמע דסבירא ליה כן, ומעתה לפי הצ"ח והש"ך - נכרי שעובד ע"ז צומן הזה אין לזה דיני עבודה זרה, וממילא אין נחשב כחקרוצת ע"ז.

ב

והגה, דצרי הצ"ח והש"ך אינם מוסכמים לכו"ע להלכה, והיינו הצ"י שצפירוט חולק על הצ"ח, כי תירוצ הצ"ח ה"ה על קושיית הצ"י צפרי דפוס הראשונים, והצ"י מתרץ על קושייתו באופן אחר, וצתוך הדברים כותב להדיה בזה הלשון: "ומיהו הנהו יוונים, דלא שמו חמרא עד שהכומר צא חורק עליהם מים שלהם עם היין, היה נראה דהוי ניסוך". וכן מובא דדרכי משה הארוך וכן מציא הט"ז ס"ק א', הרי לנו דהצ"י, הרמ"א והט"ז, לא ס"ל כהצ"ח והש"ך, וסוצרים דכאשר כן מנסכין לע"ז מקרי ניסוך.

אך מ"מ היות שהצ"ח והש"ך מקילין בדבר, לכאורה היה מקום להקל ולסמוך על הני תרי אשלי רבצני.

ג

אמנם באמת אין מדצריהם שום אסמכתא לקולא לנדון שאלתנו, דהמדייק נכון דצריהם ימלא שדיצרו על הרוב של הנכרים צחו"ל דלא עבדי ע"ז, שעליהם נאמר הכלל 'נכרים שצחו"ל לאו עובדי עכו"ס הם, ורק על אותם נכרים פסקו הצ"ח והש"ך דאין לניסוכם דין יין נסך, וכן כתבו מפורש צסוף דצריהם: דמה"ט נמי אין רגילין לנסך לעכו"ס, כלומר אין רגילין לנסך תמיד אלא לפעמים ע"כ, הרי דמיירי מאותם שאין רגילין צע"ז, אצל אלו שכן רגילין צע"ז, דהיינו כל אלו שבאים צמיוחד למקומות המיוחדים לעבודה זרה, וצפרט אנשי הודו, הם צודאי

מאמינים צע"ז ומתפללים שם על כל זרה שמתרגשת לצוא עליהם וכו' (ואולי הם מאמינים אף יומר מאצותיהם), וצודאי צכה"ג ניסוכם נחשב ניסוך ממש ומעשיהם ה"ה ע"ז גמורה לכל פרטיה, ועל כגון זה יש לומר אין לך צו אלא חידוש, וסגי צחידוש הצ"ח דהנכרים שלא פלחי צדרך כלל לע"ז, אמרינן צהו דגם כאשר עובדים אין זה נחשב לע"ז, אצל מכאן ועד שנאמר זאת גם על אותם האדוקים צע"ז, ומקדישים את שערותיהם לאליליהם - הדרך רחוקה.

ד

וב"ה שמנאחי רחיה צרורה לדצרינו, מדצרי הש"ך גופא ציו"ד סי' ד' (ס"ק ג): כששוחט עובד כוכבים מין או ישראל מין האדוקים צעבודת כוכבים - אז אסור צהנאה, דסתם מחשבתן לעבודת כוכבים. אצל עובד כוכבים או ישראל מומר שאינם אדוקים צעבודת כוכבים, אי שמעינן דחשצי אסור צהנאה ואי לא מותר צהנאה, דצהנך לא אמרינן סתם מחשבתן לעבודת כוכבים, כן הוא צש"ס ופוסקים, עכ"ל. וכן כתב הלבוש (סי' צ' ס"א) וכן פסק צפרי תואר לצעל אוה"ח הק' (סי' צ' סק"צ) וצפרי חדש (שם ס"ק צ). ומצואר מדצרי הש"ך הללו שחי הלכות צרורות: א. דמי שאדוק צעבודת כוכבים, אמרי' דסתם מחשבתו לע"ז. ב. גם מי שאינו אדוק לעכו"ס אלא שמגלה דעתו מפורש צפעולתו שעושה לשם ע"ז, ה"ה אסור צהנאה וכו' ככל דיני ע"ז.

והגה, הש"ך כתב הלכה זו, ומסיק דכן הוא צש"ס ופוסקים, וקשה לכאורה, אין מתעלם מהרמ"א צסי' קכ"ג וקכ"ח, ומן השו"ע צסי' קמ"ח, וכן משאר הראשונים הכ"ל, ולא מוכיר כלל דצומן הזה שאני, שיש להקל מכה הכלל דעכו"ס שצחו"ל וצצומן הזה אינם צקיאים ולא פלחי לע"ז ומנהג אצותיהן צידיהן.

לא הביאו הך דינא דמין לע"ז סתם מחשבתו
לעכו"ם, והיינו דלא כש"ך, פרי תואר ופרי
חדש הנ"ל.

ואיך השמ"ח יחדאה בדבר, דגם בשו"ע הרב
(ה"ל שחיטה סי' ז ס"ק א) כתב כן: וזמן
הזה, אף הכומרים אינם אדוקים בעבודה זרה
כל כך, כי מעשה אבותיהם צדיהם, ויש להתיר
בהנאה בהפקד מרובה, ע"כ. [ויש להעיר,
דהשמ"ח כתב להקל במקום הפסד, ורבינו
הוסיף 'מרובה', ודוק].

יש מהרצנים המקילים, שכתבו להחיר את
השיער מהודו על סמך דברי השמ"ח
והרב הנ"ל, דפסקו דגם הכמרים המשמשים
לע"ז, אמרינן עלייהו דמנהג אבותיהם צדיהם
ואינם אדוקין לע"ז, וע"כ אף שצדודו
במקומות הנ"ל יש שם כמרים העובדים לע"ז
- בכל זאת אינם נקראים אדוקין לע"ז, וכמו
דבשחיטה אמרינן דמותרת בהנאה ולא הוי
תקרובת ע"ז, ה"ה לגבי שיער דלא הוי
תקרובת ע"ז ומותר בהנאה, וכל שכן בשיער
האנשים הצאים לשם, דלא אדוקין לע"ז כל
כך כמו הכמרים עלמם.

ב

והנה, תוך מזה שהשמ"ח ושו"ע הרב התירו
רק במקום הפסד (או אפילו הפסד
מרובה לשועה"ר), ולכתחילה לא סמכו על היתר
זה, אחרי עיון קלם נראה, דמדבריהם לא רק
שאין שום ראייה להקל לנדו"ד, אלא אדרבה -
מהם ניתן ללמוד לאסור הפיארות הללו.

המעייץ בשמ"ח יראה להדיא, דמיירי באופן
שהכומר לע"ז לא אמר מפורש
ששחט לשם ע"ז, אלא שחט בסתמא, והנידון
הוא אם נאמר דסתם מחשבתו לע"ז, וזוה
כתב השמ"ח דזמן הזה גם הכומר לע"ז לא

וע"כ מוכרח מדבריו כנ"ל, דכל ההלכות
וההיתרים ה"ה רק לאלו שלא פלחי
ואין אנו יודעים מחשבתן ורצונם, אבל מי
שעובד ע"ז צמפורש - אין לזה שום קולא,
וכל חומר ע"ז ומשמשיה על הגברא וחפלא
שייך אפילו צמי שאינו אדוק. וכ"כ שם בפ"ת
להדיא, דהא דגוים האידנא לא אדיקי, ה"ה
רק לגבי סתם מחשבתו [ועדיין הדבר לא
מחייב אצלי לגמרי, מה נענה להש"ך בסי'
קכ"ג ס"ק ז' הסובר כהצ"ח שגם צמנסך
מפורש לשם ע"ז אינו קרוי ניסוך, ואולי שאני
ניסוך וכמו שכתב בשעה"מ פי"א ה"ג
ממאכ"א והוצא לעיל ספ"ו, ועדיין ל"ע בזה].

פרק ט

דעת השמלה חדשה ושו"ע הרב בנוגע
לכמרים בזמן הזה

א

השמלה חדשה (סי' ז סעי' א) מחדש בנוגע
לשחיטת גוי, וז"ל: שחיטת נכרי
נבילה לאורייתא... ומ"מ מותרת בהנאה,
אפילו שחיטת נכרי העובד ע"ז, דלא אמרינן
סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה והוי ליה
תקרובת ע"ז לאסורה בהנאה, כמו שיתבאר
אי"ה בסי' ד', אבל שחיטת מין - דהיינו
כומר לע"ז - הואיל ואדוק בה, יש להחמיר
ולאסור סתם שחיטתו בהנאה, אפילו עורה.
ומ"מ נ"ל, דבדיעבד היכא דאחי ליד ישראל,
יש להקל בהנאה במקום הפסד בסתם שחיטתו
ששחט לשולחנו ולא שמעינן דחשיב לע"ז,
דאינם אדוקים כ"כ בזמן הזה - אפילו
הכומרים - שנאמר סתם שחיטתן לעבודה
זרה, עכ"ל. מכאן דפוסק השמ"ח, שזמן הזה
גם הכמרים לעבודה זרה אינם אדוקין בע"ז
כל כך, ויש להחיר שחיטתן במקום הפסד.
ובתבואות שור (ס"ק ג) מחזק ומוכיח דבריו,
דלכן הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הטור והשו"ע

ד

ומפורש הדבר בשמ"ח (סי' ד): השוחט לשם
 ע"ז, דהיינו שאמר בשעת שחיטתה
 ששחיתתו תהיה לע"ז, הרי זה 'זחי מתים'
 ואסורה בהנאה, דלפינן מקרא לכל תקרובת
 ע"ז אסור בהנאה, ע"כ. ולא הזכיר כלל דזמן
 הזה שאני, אף שהתייחס לזה לעיל (סי' ב')
 באורך כנ"ל, וע"כ שכל הדין דנכרים בזמן
 הזה לאו עכו"ם הן ומנהג אבותיהם צדיהן,
 ה"ה רק לגבי סתם מחשבת עכו"ם, אבל
 כשאומרים מפורש לשם ע"ז - כל דיני ע"ז
 עליו גם בזמן הזה.

ומכאן, דלפי השמ"ח ושו"ע הרב, גם צגויס
 שזומנינו - אפילו שאינם כמרים -
 היכא דעצדי מפורש לשם ע"ז, חל על זה כל
 דיני תקרובת ע"ז לאסור בהנאה. ולפי זה,
 השיער המגיע מהודו, אם נאמר דהוי מעשה
 תקרובת ע"ז, אסור ליהנות משערות הללו
 שמגיעות ממקום החיפלות.

ה

המורם מכל הנ"ל (פרקים ח-ט), דלפי הפרי
 חדש והפרי תואר (שמחייחסים צפירות
 לגויס שזומנינו, והחירו רק צתם שחיטתן ולא
 בשוחט לשם ע"ז) וכן הוא להשמ"ח ושו"ע הרב,
 נכרי שעוצד ע"ז בזמן הזה, הרי זה נחשב
 כעבודה זרה לכל הדיינים המבוארים בש"ס
 ופוסקים, ואין צוה נד קולח כלל. והנה לשון
 הפרי תואר (סי' ב' ס"ק ב'): ומסתברא דאי
 חמינח לגוי דאדיק טובא, כמה דחמי להן
 האידנא דאדיקי טובא וחמידי טובא...
 ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו - אין הכי נמי
 דחיישינן לאסור בהנאה. וכן יש לנרף שיטת
 הש"ך (סי' ד' ס"ג ג) והלבוש (סעיף ב'), דלא
 כתבו כלל דזמן הזה שאני.

אדיק כ"כ שנאמר סתם מחשבתו הוי לע"ז,
 וכמו שכתב מפורש: יש להקל בהנאה במקום
 הפסד צתם שחיטתו ששחט לשולחנו ולא
 שמעינן דחשיב לע"ז, דאינס אדוקים כל כך
 בזמן הזה אפילו הכומרים. וכ"ה שם בתב"ש
 (ס"ק ג). וכן בשו"ע הרב שם מיירי באופן
 ששחט צתמח: דלא אמרינן סתם מחשבת
 גויס לע"ז... ובזמן הזה אף הכומרים אינם
 אדוקים בע"ז כל כך ע"כ. הרי דמיירי מסתם
 מחשבתם, מוכח מדצריהם דכשהנכרים אומרים
 צמפורש ששוחטים לשם ע"ז לא החירו גם
 בזמן הזה [וכן מפורש בשמ"ח להלן סי' ד'
 סעי' א], דגוי השוחט לשם ע"ז הו"ל תקרובת
 ע"ז ואסורה הבהמה בהנאה], וזדאי אילו
 השמ"ח ושו"ע הרב סוצרים שזמן הזה גם
 באומרים צמפורש ששוחטין לשם ע"ז אינו
 תקרובת מלד שמנהג אבותיהם צדיהם, לא
 היו כותבים את דצריהם רק באופן ששחט
 סתמח, והדבר פשוט.

ג

ולא רק לגבי כומר לע"ז אוקרים השמ"ח
 ושו"ע הרב את שחיטתם בהנאה, אלא
 גם כל נכרי ששוחט לע"ז, ואפילו לנכרים
 שזמן הזה, דאילו היה הדין דזמן הזה סתם
 נכרי ששוחט לשם ע"ז אין לו דין תקרובת -
 למה כתבו רק דנכרי ששוחט סתם אין
 שחיטתו אוקר בהנאה, כלשונם שם: דלא
 אמרינן סתם מחשבת נכרי לע"ז. הרי אפילו
 באומר מפורש לשם ע"ז - זומנינו אינו
 תקרובת ע"ז, והרי השמ"ח ושו"ע הרב
 מחייחסים צמפורש לגויס שזמן הזה (וכמ"ש
 בנוגע לכמרים זמן הזה), מכאן ברור דהחירו
 שחיטת עכו"ם בהנאה, רק כאשר הנכרי שחט
 צתם ואין אנו יודעים מחשבתו, אבל כאשר
 הנכרי אומר מפורש דשוחט לע"ז, אף בזמן
 הזה הבהמה אסורה בהנאה.

פרק י

להמיעוט דחלק הראשון, ועכ"פ חלק מהם,
והדבר ז"צ.

שיטת הרמב"ם בפירוש המשניות

א

אך באמת דברי הרמב"ם הנ"ל אינם שייכים
כלל לנדו"ד, כי המקילים הבינו דהרמב"ם
מיירי משוחט נכרי ששחט מפורש לע"ז, ומ"מ
היות שרק מעשה אבותיהם צדיהם, אין
הצהמה נעשית תקרובת ע"ז ואינה נאסרת
בהנאה. אבל אין הפירוש כן, דהרי הרמב"ם
מביא ומתמלת כאן את סוגיית הגמ' בחולין
דף י"ג, והגמ' מדברת בנכרי ששחט סתם,
ולא גילה לנו צמפורש את כוונתו, וצכהאי
גוונא מסקינן בגמרא דלא אמרינן דסתם נכרי
מחשבתו לע"ז, וזוהי מיירי הרמב"ם בפירוש
המשניות (שהרי לא יכול להיות שהרמב"ם יבאר דין
זה דלא ככל המשך הסוגיא שם, דמיירי בנוגע לסתם
מחשבת נכרי), והרמב"ם צ"ח רק ליתן טעם,
למה לא אמרינן דסתם מחשבתו של נכרי
לעכו"ם, והיינו מפני שגויים שצחון לארץ אינם
מבינים את שרשי העבודה זרה, ורק מעשה
אבותיהם צדיהם, לכן אינם כ"כ אדוקים
לעבודה זרה ולא כל מחשבתו לע"ז.

אבל הרמב"ם לא כותב חידוש נפלא כזה,
דאם שוחט הנכרי צפירוש לשם ע"ז
שלא יאסר בהנאה ואין לזה דין תקרובת ע"ז.
חידוש כזה אין צרמב"ם כאן. וכן מוכרח שם
מכל הסוגיא, וכבר הארכנו בזה לעיל (פ"ו
ואילן) וסגי בזה.

ובן מפורש שם בתחילת דברי הרמב"ם
צפיה"מ: ודע כי שחיטת הנכרי נזלה...
לפי שסתם מחשבת נכרי וכו', ע"ש. הרי
מפורש דמיירי מסתם מחשבת נכרי, ולא
מהאומר מפורש.

ג

אך חשתי שאלו יתקשו להביא ראיה
מהרמב"ם הנ"ל, היות שלשונו מורה

יש מהרצנים המקילים, שתמכו יסודותם על
דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (מס'
חולין פ"א על המשנה דשחיטת נכרי נזילה דף י"ג,
א), וז"ל: והטעם שלא אמרנו בה אסורה
בהנאה כמו תקרובת ע"ז כמו שבארנו במס'
ע"ז, לפי שעובדי ע"ז נחלקים לשני חלקים,
האחד הם היודעים את מעשיה כלומר חישבו...
ודברי השטות המטנפים את השכל שמדמים
בעלי הסוג הזה, והחלק השני הם העובדים
אותן הנורות העשויות כפי שלמדו ללא ידיעה
היאך נעשו ולא לאיזה מטרה נעשו, וולתי
ספורי מעשה חכמיהם בלבד, וכך הם רוב
עובדי ע"ז. והחלק האחרון הזה אמרו בהם
חכמים דברים בנוסח זה, 'גויים שבחוליה לארץ
לאו עובדי עבודה זרה הן אלא מעשה אבותיהן
צדיהם', ועל אלה אמרו ששחיטתן מטמא
צמשא בלבד ואינה נאסרת בהניה, עכ"ל
הרמב"ם. משמע מהרמב"ם (וכך עכ"פ הבינו
הח"ח הנ"ל), דהטעם שאין שחיטתם תקרובת
ע"ז, כי אינם יודעים היטב הענין של העבודת
כוכבים, ורק מעשה אבותיהם צדיהם, כמו
שהגדיר הרמב"ם הסוג של החלק השני
"סיפורי מעשה חכמיהם בלבד", ומכאן יש
שלמדו להקל גם בנוגע להשער שמגיע מהודו,
דאינם יכולים לאסור השער מדין תקרובת
ע"ז, כמו ששחיטתן לא אוסרת בהנאה.

ב

והנה ראשית יש להעיר, שהרמב"ם דק
בלשונו וכתב: וכך הם רוב עובדי
עבודה זרה. הרי דיש מיעוט שכן שייכים לסוג
העובדי ע"ז הראשון, ואיני יודע מה דרגתם
של העובדי ע"ז בהודו, אולי שייכים הם

ושחיטתו חוסרת הבהמה צהנאה, גם צנכרים
שצחו"ל ששייכים לחלק השני של עוזדי ע"ז.

הרי לנו ראייה ברורה מהיד יהודה, וכפי
שהצין כן גם נשיטת הרמז"ס, דגם
גויס שצחו"ל - אם כוונתם היתה צפירוש לשם
ע"ז, יש להם את כל הדינים של תקרובת ע"ז.
ומכאן נלמד, דהשער הבא מהודו, אם נאמר
דעבודתם שם הוי תקרובת ע"ז, אסור השיער
צהנאה כדין תקרובת ע"ז, ואין מדברי
הרמז"ס שום סמך לקולא, ואדרבה, וכנ"ל.

כנלע"ד בעה"י ירחא תליתאי חודש מ"ת
שנת תשס"ד פה מרכז בני ברק

קנת לקולא, ונחפשי צספרים מנאחי את
שאהצה נפשי, דצרים מפורשים צזה צספר יד
יהודה על הלכות שחיטה (סי' צ פירוש הארוך
ס"ק א קטע ד"ה אצל הרמז"ס ו"ל), אחרי
שמציא את כל דברי הרמז"ס הנ"ל, מבאר
את דבריו וכותב: וסתם שחיטת עכו"ם אינה
אלא נצילה לצד... אצל מחמת זה אינו אסור
צהנאה, דאינו אסור צהנאה אלא צמין והוא
מי שידע לעשות תקרובות אז סתם מחשבתו
לעשות אותה תקרובות לכך אסורה צהנאה
ג"כ, אצל אין סתם עכו"ם יודע זה ולכן אין
סתם מחשבתו לצורך ע"ז לעשות ממנו
תקרובות זולת אם אומר צפירוש, ע"ש עוד.
הרי שהצין גם צדברי הרמז"ס, דאם אומר
צפירוש דשוחט לע"ז, הוי תקרובות ע"ז,

סימן לד

צורת שתי וערב על בגדים ושטיחים*

מאת א"א מו"ר הגאון וכו' רבי מרדכי שליט"א דיין ומו"צ דפריז - צרפת

לבגד. וגם פעמים עושים על בגד חלק, ב'
קוים באמצע הבגד, א' לרחבו ומסביב הגוף
וא' לכל האורך, ובוה בולט יותר צורת השתי
וערב. האם אסור לקנות בגד כזה. ואם כבר
קנו, או קבלו במתנה האם צריך להחזירו או
לזרקו. וכן הוספת להסתפק אם יש לחלק בין
אם השתי - קו השוכב - בדיוק באמצע הערב
- קו העומד -, לבין היכא שהערב יותר ארוך
מהשתי, וגם אינו בדיוק באמצע. כי הצירוף
של שתי וערב של הכומרים וע"ז שלהם, הוא
כאופן הב' דהשתי וערב אינם שוין, ואולי
אופן הא' בכלל לא קיימא לשאלה, כי אינו

שאלה

מה שבקשת לדעת חו"ד בענין בגדים
וכדומה, שיש עליהם ציור או טווי - בתוך
שאר הציורים - כמין שתי וערב, וכמובן לא
בתור עכו"ם נעשה, אלא בתוך שאר הציורים
וקשקושים ונקודות ודומיהן, מוצאים פעמים
בצדדים או באמצע גם ציור של שתי וערב,
ולפעמים רוב הבגד הוא דוקא בצירוף זה,
וברור שלא נעשה לשם ע"ז, אלא שעושים
סתם כל מיני סוגי קוים אשר לדעתם זה יפה,
ופעמים מחליטים שדוקא צורה כזה יפה

* תשובה זו נכתבה ונשלחה לשואל לפני הרבה זמן וקבלתי זה מהשואל ונכתבה בקיצור נמרץ ממש, וכדי שתהא ראוי
להדפיס יגעתי לפענח הדברים, ואחרי שהודפס בקובץ פעמי יעקב קיבל הדבר פרסום רב, והרבה ביקשו והתעניינו איך
לקבל בידם תשובה זו, לכן בקשתי מאמו"ר שליט"א להדפיס תשובה זו בספרי הקטן.